

organisation. I den tidlige safavidetid var hærens kerne *quizilbas*-rytteriet, der havde bevaret en høj grad af stammelojalitet, og hvis stammehøvdinge netop var at finde som provinsoverhoveder. Fra Abbas I.s tid trængtes *quizilbas*'erne til side af et nyt hærkorps, *qullar*, kongens mænd, der ofte var af georgisk herkomst og under alle omstændigheder var frigjort fra stammeorganisationen. Det var disse ændringer i hærens sammensætning, der muliggjorde de kraftige beskæringer af statholderembedet.

Röhrborn argumenterer for sine synspunkter med anvendelse både af de rejsendes beskrivelser og af krønikernes »case stories« og ved opstilling af lister over identificerede provinsebedsmænds baggrund. Det billede han får frem er langt mere nuanceret end den skematiske redegørelse hos den franske rejsende Chardin, der hidtil har været hovedkilden til disse spørgsmål. Det er imidlertid beklageligt, at forf. ikke er gået ind på en diskussion af de forskellige kildegrupperes relative værdi. I listen over anvendte rejsebeskrivelser er der nogle overraskende mangler. Den italienske eventyrer della Valle, der var en fremragende iagttager, kender Röhrborn tilsyneladende kun på anden hånd, den spanske ambassadør Figueroa er overhovedet ikke omtalt. Endnu mere overraskende er det, at mens den publicerede missionærkorrespondance er brugt, er den ligeledes publicerede kompagnikorrespondance ladet helt ude af betragtning. Det er muligt, at der er en tanke bag udeladelserne, men det oplyses ikke, hvad tanken er.

Det er måske uretfærdigt, men mangelen på kildediskussion må også svække tilliden til den anvendte metode. Det fremgår, at persiske og europæiske kilder ikke sjældent modsiger hinanden. I nogle tilfælde forkastes de europæiske kilder til fordel for de persiske, i andre, f.eks. kapitlet om statholderens juridiske beføjelser, er det overvejende de europæiske rejsendes udsagn, der ligger til grund for resultaterne. Om dette er forsvarligt eller ikke, lader sig ikke afgøre på grundlag af det fremlagte.

NIELS STEENSGAARD

DAVID MALAND: *Europe in the Seventeenth Century*. London/New York, Macmillan/St. Martin's Press, 1966. xiii + 466 s. 8 plancher. 25 sh.

Bogen er skrevet med det formål at skabe en lærebog til brug for universitetsstuderende og den bør som sådan sammenlignes med hvad man ellers har på det område, såsom David Ogg's lærebog med samme titel, G. N. Clark: *The seventeenth Century*, og Roland Mousnier: *Les XVIIe et XVIIIe siècles*.

David Ogg's fremstilling kan stadig hævde sig som den solideste, men har vel i sin 8. udgave efterhånden en svag duft af lavendler over sig. Clark's bog er velskrevet og har atmosfære, men kan næppe siges at være en egentlig lærebog. Mousnier's er meget personligt præget og egner sig måske nok så godt som hovedværk, rent bortset fra at det næppe er hensigtsmæssigt at bruge en fransk lærebog når man erfaringsmæssigt ved at den vil volde de fleste studerende store sproglige kvaler.

Tilbage er så bl.a. Maland. Den dækker perioden fra 1598 til 1715 og medtager de fleste af de emner man vil vente at finde i en bog af denne art, dog ikke

Englands historie. Forfatteren har disponeret sin fremstilling som en slags mellemting mellem Clark og Ogg: Den første fjerdedel anvendes til en udsigt over det 17. årh. i almindelighed: økonomisk, politisk og kulturelt. Fremstillingen bringer i og for sig ikke noget nyt frem, men samler Clark, C. J. Friedrich: *The Age of the Baroque* og F. L. Nussbaum: *The Triumph of Science and Reason* på en kort og overskuelig måde. Afsnittet er vanskeligt at indlære men giver en god introduktion.

Dernæst følger en oversigt over 30-årskrigen, kortfattet (32 sider) og fornuftigt opdelt. Resten af stoffet er samlet i 8 hovedafsnit, stort set kronologisk ordnet. Ulempen herved – det at f.eks. Frankrigs eller Nederlandenes historie kommer til at stå i forskellige kapitler – søger forfatteren at råde bod på ved flittig brug af krydshenvisninger. I den del af bogen ligger hovedvægten på den politiske historie i gammeldags forstand, og fremstillingen støttes af 21 kort der er indsat i teksten. Skildringen af den politiske historie er klar og velskrevet men viste i brugen den svaghed, at de studerende ikke blev opmærksom på de kontroversielle punkter.

Forfatterens i og for sig priselige bestræbelse på at give et sammenhængende billede af sit emne gør i virkeligheden bogen vanskelig at anvende som lærebog. Det viser sig tydeligt f.eks. i skildringen af 30-årskrigen, af Richelieu, af Ludvig d. 14., af den svenske udenrigspolitik. Det er for glat, for problemfrit. Ikke sådan forstået at bogen er kedelig – det er den ikke, tværtimod – men den inspirerer ikke sin læser til en dybere indtrængen i de emner den lægger frem.

SØREN MØRCH

KRISTIAN MOEN: *Kongsberg Sølvverk 1623–1957*. Oslo, Universitetsforlaget, 1967. 482 s. Ill. 48 no. kr.

Bjergværksdriften har sit eget, ingenlunde upåagtede kapitel i norsk historie. I tiåret for Kongsberg sølvværks nedlæggelse har lektor Kristian Moen forøget litteraturen med en omfangsrig skildring af Kongsbergs historie fra det opsigtsvækkende sølvfund i 1623, som befolkningen forgæves søgte at hemmeligholde, til driftens ophør 1957. Indgående studier har sat forfatteren i stand til at give en rig fylde af oplysninger, og selv om han i forordet erklærer, at en stærk beskæring af stoffet har været nødvendig, vil man næppe med rimelighed kunne forlange mere, end der er ydet. Driftens historie og arbejdernes vilkår bliver grundigt behandlet. Forfatterens kærlighed til detaillene giver sammen med den åbenbart bevidst lokalhistoriske afgrænsning bogen en egen styrke, hvortil også det udmærkede billedmateriale bidrager. Prisen herfor er en vis snæverhed. Forfatteren er samler og fortæller, men ikke meget reflekterende; det kunne, for at nævne et enkelt eksempel, have været af interesse at få at vide, hvormeget værkets bidrag til »krigskassen« (s. 84 f.) under Store nordiske krig betød for de dansk-norske statsfinanser som helhed. Selv om dansk-norsk og norsk righistorie ikke er forfatterens anliggende, kan den almentinteresserede dog også drage nytte af hans arbejde. Oplysningerne om kongerne Christian IV.s og Frederik III.s forhold til værket og om øvrighedens forhold til røret blandt